

FILOSOFÍA MODERNA II

KANT

ÍNDICE

1. MARCO HISTÓRICO E CONCEPTUAL

1.1. Características da Ilustración: Razón e progreso na ilustración.

2. IMMANUEL KANT (1724-1804)

2.1. Vida e obras

3 ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

3.1. Ilustración: Os límites de coñecemento en Kant

3.2. A ética formal en Kant: o imperativo categórico.

4. REPERCUSIÓN DO PENSAMENTO DE KANT

1. Marco histórico e conceptual

1.1. Características da Ilustración

Datos necesarios para contextualizar calquera texto de Kant e en especial para facer o Texto de Kant sobre a Ilustración.

Co nome de Ilustración designase un conxunto de ideas, un tanto impreciso, que configuran un marco intelectual compartido polos filósofos europeos do século XVIII.

Esta mentalidade é o resultado dunha paulatina transformación da sociedade e da cultura europea, que **comezou no Renacemento**, e acadou o seu máximo esplendor neste século. Os cambios producíronse, paradóxicamente, a través dunha **convivencia e tensión entre as vellas estruturas sociais e políticas e outras que puxaban por impoñerse**. Así, a pesar de que a sociedade europea seguía a ser fundamentalmente rural e agrícola, debido a un desenvolvemento técnico máis numeroso e eficaz, incrementouse a explotación dos recursos naturais fomentando o aumento e concentración da poboación nas cidades. Isto derivou nunha maior iniciativa artesanal e comercial.

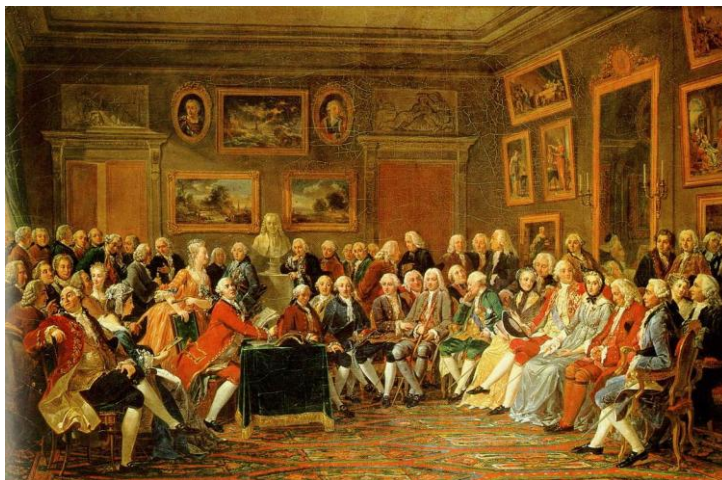

Ilustración 1. Lectura dunha traxedia de Voltaire no salón literario de Madama Geoffrin. Obra de Lemonnier.

Con relación á organización política, exceptuando Inglaterra, tamén segue a ser a mesma de inicios da modernidade, o chamado “Antigo Réxime”: monarquías nas que un só individuo detenta toda a autoridade política, rodeada dunha **nobreza de sangue que conserva todos os seus privilexios**, e o resto da poboación, principalmente campesiñado carente de dereitos.

Pero debido á intensificación da actividade comercial antes sinalada aparece nas cidades **unha nova clase social** máis dinámica, que acumula riqueza e adquire un elevado estatus social: trátase da **Burguesía**. Estes comezan a reclamar dereitos e liberdades políticas que defendan aos

Ilustración 2. Federico o Grande, rei de Prusia en época de Kant.

cidadáns das decisións arbitrarias e autoritarias dos monarcas.

Son ideas que se orixinaron en Inglaterra, pero que logo se estenderon a Holanda, Alemaña e, sobre todo, Francia, que acabou por converterse no referente social e cultural do século XVIII.

Como consecuencia destes factores emerxentes o centro da nova sociedade deixa de ser paulatinamente a corte e pasa ás cidades. Neste novo marco a burguesía vai adquirindo un maior protagonismo cultural. Está ávida por adquirir coñecementos, interésase pola arte e edita xornais. **Este interese polas**

ideas científicas, pola política e pola arte é tan grande que se estende pola sociedade enteira a paixón polo debate. Debido a

esta demanda de divulgación de coñecementos e das artes aparece un novo movemento

cultural coñecido co nome de Ilustración. Con el aparece a figura do filósofo público ou “intelectual” que, apoiándose na protección e no poder económico da burguesía, edita continuamente libros, dicionarios, compendios, etc. Non pretenden construír grandes sistemas filosóficos.

Só se senten divulgadores culturais para un público cada vez máis receptivo. Son, polo tanto, os portadores das novas ideas e impulsores ao mesmo tempo dun cambio político e social. O feito cultural que mellor plasma as novas demandas foi a publicación da **Enciclopedia** en Francia. Baixo a dirección de **Diderot**, desde mediados de século,

e durante trinta anos, vanse publicando volumes que poñen ao

alcance do conxunto da poboación todo o que se sabe sobre ciencia, oficios, ideas políticas,

relixións, etc. Esta iniciativa é froito da **crenza de que só a través da desaparición da ignorancia**

poderase construír un mundo máis xusto e feliz ao alcance de todos. De todos modos, o

importante estriba en que a partir do século XVIII empréndese inevitablemente en Europa unha loita pola liberdade política e pola extensión do benestar material e dos dereitos a todos os seres

humanos. Son estes, en conxunto, ideais ilustrados que acabarán por impulsar e incorporarse ás democracias actuais.

Moitas das ideas da Ilustración aínda seguen vixentes na actualidade.

Merecen subliñarse a **substitución da idea de Deus pola de Humanidade** e o **cuestionamento da tradición** e a **autoridade** en nome da **Razón**. Cos filósofos ilustrados empézase a pensar de maneira firme e decidida que **a Razón ten que ser a única guía para o desenvolvemento material e moral da humanidade**.

A Razón e non a Relixión quen debe rexer ao ser humano.

Eles pensaban, en xeral, que de manterse este ideal o **progreso** humano sería imparabile.

Avanzaríase continuamente nos campos da ciencia, da técnica, da moral e da política, achegándose así a humanidade a sociedades cada vez máis desenvoltas e xustas. En definitiva, sociedades mellores. A ciencia permitiría dominar a **natureza** poñéndoa ao servizo dos intereses humanos. De

L'ENCYCLOPÉDIE
DIDEROT
ET D'ALEMBERT

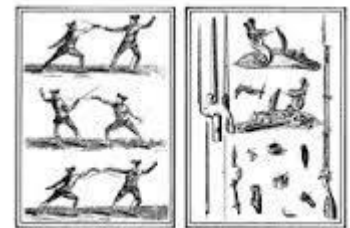

Ilustración 3. Portada da enciclopedia de Diderot e D'Alembert.

maneira que con esta axuda non habería excusas que impedisen a consecución dun mundo cada vez máis cómodo e comfortable.

Esta sociedade máis avanzada, froito do progreso cultural, identificábase coa chegada da **civilización**. De modo que os pobos que permanecesen culturalmente atrasados existirían nun estado incivilizado ou salvaxe incapaces de permitir a realización da verdadeira condición humana, isto é, propia dun ser racional. Só a civilización, pensaban, podería facer do ser humano un ser libre e feliz.

Existe **unha confianza plena no poder da razón** e desta forma esíxese que sexa ela a **única instancia válida para clarificar todos os temas da vida humana**: filosofía, política, relixión, ciencia, etc....A razón é a única instancia que nos pode liberar dos prexuízos, das supersticións, da escravitude, da ignorancia e das tradicións irracionais. Rexéitase, nesta época, a cultura dependente da relixión, das autoridades, unha cultura construída por unha razón dependente, sometida, non libre: Agora iníciase un camiño na Filosofía Moderna que grazas ao avance científico, á afirmación de autonomía da razón e aos ideais da Ilustración será o impulso máis importante para a realización deste proceso de liberdade, de autonomía. Os ideais ilustrados teñen como fin a consecución dunha civilización feliz e xusta, civilización que, coa auxe da ciencia, conduza ao progreso material e espiritual do ser humano

Esta confianza no poder da razón unida ao avance científico fai crer na inevitabilidade do progreso científico e humano, pois a razón e a ciencia poranse ao servizo do ser humano dominando a natureza para o ben e a felicidade comúns. Esta razón autónoma e crítica abrangue tamén á relixión manifestado a través da aparición do **Deísmo**: é unha teoría que propón **aceptar da relixión só o racional (natural) e non os dogmas e misterios irracionais**, pretenden pasar dunha relixión sobrenatural a unha relixión natural (Locke, Kant), ademais crerán na igualdade de todos os deuses das distintas relixións, o que trae consigo a necesidade de **tolerancia**.

Esta razón tolerante faise notar no ámbito da **política**, xa que a razón é a única instancia que debe guiar ó home nos modelos de goberno, o que traerá consigo a **aparición dos ideais democráticos e a crítica ao absolutismo político** (separación de poderes, ideais da Revolución Francesa...) e non debe a política deixarse guiar ou coartar pola tradición, costumes, intereses que case sempre leva a réximes e prácticas inxustas.

A tolerancia e a autonomía da razón terán imprescindibles para facilitar o avance científico. A ciencia guíase por unha razón **analítica, non dogmática**, porque toda investigación debe partir da análise da experiencia que será o límite do coñecemento.

Para conseguir unha **razón autónoma, analítica, secularizada, tolerante** é necesario impulsar a educación, pero non unha educación dogmática senón crítica que elimine os prexuízos que levan á ignorancia. Esta **crítica** debe empezar por si mesma: examinando os seus límites (Crítica do dogmatismo Racionalista), e despois de todo aquilo que a coarte: relixión, tradición, costumes...

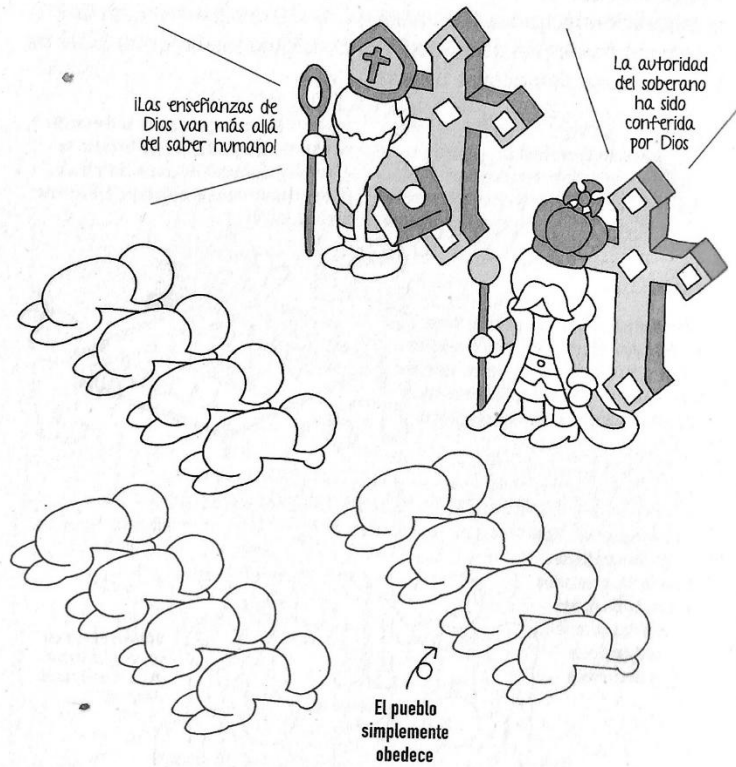

ILUSTRACIÓN

Significado Movimiento ideológico surgido en Europa en los siglos XVII y XVIII que se fundamenta en la razón y propone la abolición de usos, supersticiones y sistemas sociales ilógicos

Nota el siglo XVIII se denomina "siglo de las Luces"

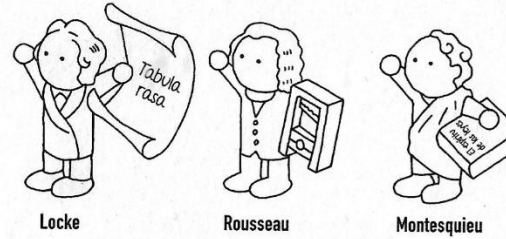
De la segunda mitad del siglo XVII a la primera mitad del siglo XVIII la autoridad de la Iglesia en Europa es todavía muy importante y el régimen monárquico es absoluto.

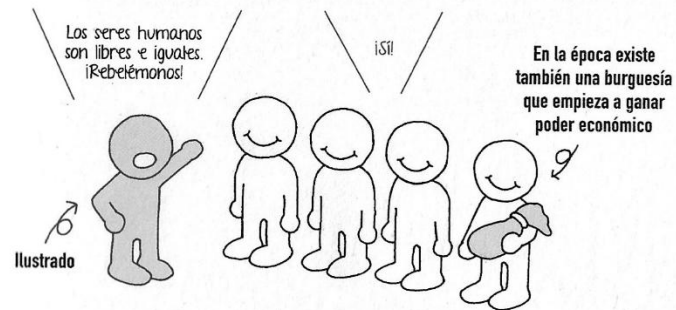
Locke, Rousseau (p. 98) y Montesquieu (p. 98) critican con dureza esta concepción.

Los ilustrados quieren comprender cómo debería ser el Estado y la sociedad de forma más lógica, y afirman que desean convertirlos en entes más racionales.

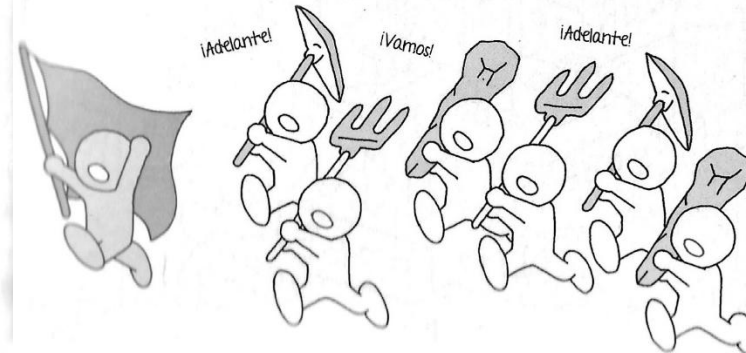
LOS ILUSTRADOS

Además promueven la teoría del contrato social que han elaborado, y proporcionan apoyo teórico a las revoluciones populares. Esto es el pensamiento ilustrado.

Al considerar infalible el pensamiento racional, la Ilustración no carece de aspectos problemáticos sobre los que reflexionar. Con todo, es innegable su contribución teórica a las revoluciones modernas y al fin del absolutismo.

2. Immanuel Kant (1724-1804)

2.1. Vida e obras.

Ilustración 4. Immanuel Kant (1724 - 1804).

Immanuel Kant naceu o 22 de abril de 1724 en Königsberg, en Prusia. A finais do século XVII e principios do XVIII estendeuse por Alemaña o pietismo, tendencia relixiosa que foi seguida polos pais de Kant, e que exerceu unha fonda influencia en Kant. Aos oito anos de idade, en 1732, ingresa no *Collegium Fridericianum*, que sería dirixida desde 1733 por F. A. Schultz, quen estudara Teoloxía en Ache cos pietistas e filosofía con C. Wolff (racionalista seguidor de Leibniz). Alí adquiriu Kant sólidos coñecementos das linguas clásicas, así como de matemáticas e lóxica.

En 1740 ingresou na Universidade de Königsberg, na Facultade de Filosofía, centrou o

seu interese na Filosofía, nas Matemáticas e nas Ciencias naturais. A filosofía entón predominante en Alemaña era o racionalismo de Christian Wolff. Alí iniciou Kant amizade cun dos seus profesores, M. Knutzen, quen era wolfiano, e quen o iniciou no estudo das obras de Newton e Wolff, e puxo ao dispor del a súa biblioteca persoal. Pero tamén se puxo ao corrente das tendencias empiristas que procedían de Inglaterra e dos ideais da Ilustración, de Francia.

Defendeu unha tese en latín sobre os primeiros principios da Filosofía, coa que obtivo a habilitación para exercer como profesor auxiliar

(Privatdozent) na Universidade de Königsberg, na que permanecería xa ao longo de toda a súa carreira docente. Co seu nomeamento como Catedrático o seu labor docente ocúpalle menos tempo, podendo dedicarse máis intensamente a ordenar os seus pensamentos e a desenvolver a súa filosofía.

En 1781, publica a súa obra máis importante co título de **Crítica da razón pura** ("Kritik der reinen Vernunft") onde expón a súa teoría de coñecemento que denomina **Idealismo Transcendental**. A ela seguíronlle os *Prolegómenos para toda metafísica futura*, en 1783, na que pretendía expoñer con maior claridade que na anterior os principios da súa filosofía, e a **Fundamentación da metafísica dos costumes**, en 1785, xunto coa **Crítica da razón práctica** onde aborda a cuestión da ética.

En 1783 comprou unha casa en Königsberg na que viviría ata a súa morte. Kant gustaba das relacións sociais, (aínda que non contraeu matrimonio), e mantivo un faladoiro cun grupo de amizades ao longo de toda a súa vida. Agás nos seus anos de profesor particular, Kant non saíu de Königsberg, onde levou unha vida que se caracterizou pola súa sinxeleza, regularidade, e ausencia de perturbacións, a non ser o conflito que mantivo coa censura

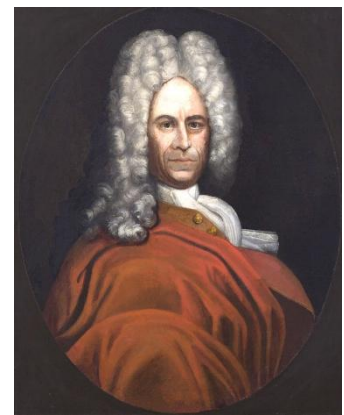

Ilustración 5. Christian Wolff. (1679 - 1754).

baixo o reinado de Federico Guillermo II, a raíz da publicación da súa obra ***A relixión dentro dos límites da mera razón***. Probabelmente o emperador sentíase ameazado pola difusión dos ideais da Ilustración en Alemaña e o triunfo da Revolución francesa, dos que Kant era fervente admirador. Kant viuse obrigado a asinar un escrito comprometéndose a non volver a falar nin a escribir publicamente de relixión, promesa da que se sentiu desvinculado á morte do emperador, ocorrida en 1797.

O 12 de febreiro de 1804 morría na súa cidade natal, séndolle rendidos os últimos honores nun gran funeral. Para entón a filosofía de Kant acadara xa gran difusión e aceptación nos principais círculos culturais de Alemaña e un considerábel eco no resto de Europa.

Podemos afirmar, facendo un repaso da Historia da Filosofía, que toda filosofía se preocupou tanto dos asuntos teóricos como dos problemas prácticos do ser humano. A obra de Kant, continuando coa preocupación tanto teórica como práctica, podemos afirmar que é unha resposta a tres preguntas coas que quere dar resposta á pregunta fundamental: que é o home. Deste xeito pretende responder á pregunta **¿que podo coñecer?**, coa que investiga cales son os límites e como procede o noso entendemento. A esta pregunta responde coa **teoría do coñecemento** A outra pregunta é: **¿que debo facer?**. O ser humano é un home activo e precisa saber cales son as normas que guían a súa relación cos demais. A esta pregunta reponde coa **ética** e por último a cuestión de **¿ que me cabe agardar?**. A isto reponde coa análise da **relixión**. Todas elas son as preguntas imprescindibles para dar resposta á pregunta fundamental: **que é o ser humano?**

3. ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE

3.1. Ilustración: Os límites de coñecemento en Kant

A idea kantiana da Ilustración

A vida de Kant transcorre no século XVIII, época denominada co termo de **Ilustración** e metaforicamente século das luces. ¿Por que motivo se identifica esta época coas luces, iluminación ou iluminismo? Denomínase así para contrapoñela ás épocas escuras onde o pensamento, a razón non era libre, estaba coartada. A luz é a luz da razón, do coñecemento. A Ilustración ten as súas raíces en Inglaterra onde as preocupacións teñen un carácter máis práctico ao ocuparse de cuestións de ética, relixión...En Francia tivo a Ilustración unha maior repercusión política ao triunfar a Revolución francesa e os seus ideais de igualdade, fraternidade e liberdade. En Alemaña a Ilustración ten unha escasa repercusión práctica e faise notar no ámbito teórico especialmente na análise da razón ilustrada tal e como fará Kant na súa breve obra titulada:

Que é a Ilustración?

Nesta obra **analiza os ideais ilustrados e critica ao mesmo tempo a súa época polo escaso grao de realización destes ideais**. O obxectivo que persegue o filósofo alemán con esta análise é impulsar a realización destes ideais. Constata que a realización destes ideais na súa época, e

especialmente en Alemaña, aínda é moi limitada polo que conclúe que a pesares de vivir nunha época ilustrada non se vive de xeito ilustrado.

Isto fará que **acuse á súa época de vivir nunha “minoría de idade da Razón”, que a razón aínda está “tutelada por outros” e “coartada por axentes externos”** Todas estas expresións veñen a significar o mesmo: a **falta de autonomía da razón** que aínda se ve coartada, **tutelada por outros axentes como a relixión, a tradición e os costumes**.

E o culpable deste estado, desta situación de falta de liberdade e autonomía non é algo externo senón o propio ser humano, a razón humana que non racha co pasado que aínda se deixa tutelar. **A solución** a este estado de incapacidade está no propio ser humano se é capaz de romper coas ataduras, coas tutelas e atreverse a empregar exclusivamente o seu propio entendemento. De aí que as expresións de Kant para solucionar este estado sexan as seguintes: **“atrévete a usar o teu propio entendemento”** **“a máxima de pensar por si mesmo, velaí o lema da Ilustración”** **“sapere aude” = “atrévete a saber”**... En síntese razón debe rexeitar toda autoridade externa que non a deixe ser libre, autónoma, xa que só así poderá avanzar o pensamento filosófico, científico, político...

Para saír deste estado de **minoría de idade** e alcanzar a maioría a **razón** debe ser **crítica** con todo aquilo que non sexa racional e con ela mesma para examinar os seus límites, é dicir, o que pode coñecer. **A razón debe ser a única instancia para a construción da ciencia e, de seguir o camiño da razón, o ser humano progresará científica e tecnoloxicamente ata conseguir cotas de felicidade nunca antes alcanzadas. Por iso a razón debe criticar e eliminar da ciencia toda relixión e tradición ou costumes que impidan o progreso humano: a ilustración é a luz e os dogmas relixiosos, tradicións e costumes irracionais son as sombras.**

O obxectivo desta crítica non é outro que a **realización dos ideais máis elevados do ser humano** e que son o lema da Ilustración: **a realización da liberdade e dignidade humanas condicións indispensables da felicidade humana**. Para conseguir este obxectivo a razón tamén debe criticar e rexeitar toda organización política que se guíe por intereses alleos á razón como a relixión, tradición...o que leva a criticar todo réxime absolutista iniciándose así a defensa dos postulados da democracia liberal.

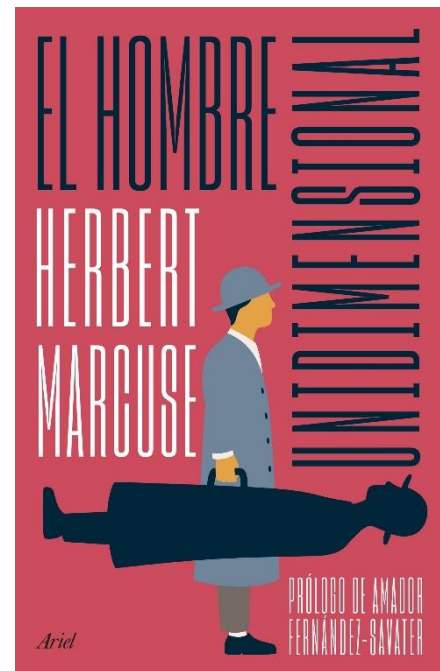
Grazas a esta pechada defensa da autonomía da razón os países onde os ideais ilustrados triunfan, experimentarán un importante progreso en todos os campos: económico, científico,

político, cultural, educativo, social...**Mais este ideais, co paso do tempo, non foron suficientes para crear sociedades onde o progreso e a verdadeira liberdade chegase a todas as capas sociais.** Ademais eses loables ideais de progreso, liberdade e felicidade dificilmente poden realizarse nunha sociedade que non permite a igualdade de oportunidades como se constatará na sociedade capitalista que dominará no mundo occidental nos séculos XIX e XX. Este ideal de racionalidade autónoma, de liberdade e de progreso será recollido polos membros da **Escola de Frankfurt** no s. XX. Na súa **análise os frankfurtianos¹ afirman que a razón ilustrada desde o século XVIII afastouse do seu camiño** sendo

instrumentalizada polo poder do sistema capitalista para presentar como racional o irracional: consumismo, opulencia, desigualdade, contaminación e destrución do medio ambiente, guerras...O ser humano deixa de ser un fin en si mesmo para converterse nun instrumento ao servizo do poder establecido: a cidadanía occidental transfórmase nunha unidade de consumo acrítica. **A razón en lugar de estar orientada ao fin da felicidade e liberdade humanas como pretendía a Ilustración, transfórmase nun instrumento que xustifica o poder establecido e fai que o ser humano identifique liberdade con consumo, ser con ter.** Coa súa crítica os membros da Escola de Frankfurt pretenden criticar a razón instrumental dominante da sociedade capitalista e recuperar os ideais ilustrados e así, co uso racional da tecnoloxía, conseguir unha sociedade que elimine a represión provocada polo consumismo e a necesidade de traballar para saciar a ansia creada do consumo. A razón e a tecnoloxía ben orientadas poderán xerar o tempo de ocio e igualdade para conseguir unha sociedade nova e feliz.

A razón ilustrada recibirá a súa maior crítica do que se coñece como a **postmodernidade²**. Para estes filósofos non existe unha razón en abstracto desconectada do seu tempo e da súa cultura. Isto provoca que sexa imposible determinar cales son os mellores valores ou o que é o mesmo valores da carácter universal. Consideran que a razón ilustrada e a identificación da civilización ideal coa civilización occidental provocou graves actitudes etnocéntricas (ex: colonialismo).

A pesares desta crítica non debemos deixar de recoñecer á Ilustración como unha das etapas do pensamento humano na que a liberdade humana experimenta un dos seus maiores avances tanto teóricos como prácticos. No impulso teórico Kant é un dos seus máximos expoñentes e a Revolución Francesa o exemplo práctico máis patente de cuxos ideais e experiencia nacerán as democracias actuais.

¹ Sendo Herbert Marcuse, Theodor Adorno e Max Horkheimer os seus representantes máis destacados.

² Recibe este nome porque o seu pensamento é, en boa parte, una crítica a filosofía da Idade Moderna incluído o *positivismo* do XIX. Algúns dos autores máis célebres son Foucault, Deleuze, Baudrillard e Žižek.

Os límites de coñecemento en Kant

A obra do filósofo alemán Kant pretende responder a tres preguntas: **que podo coñecer?**, que debo facer? e que me cabe esperar?. Á primeira **responde á teoría do coñecemento (epistemoloxía)** e será analizada na *Crítica da razón pura* e tamén non *Prolegómenos*. Na *Crítica da razón pura* móstrase interesado en investigar o coñecemento metafísico e determinar si é ou non unha ciencia no sentido moderno do termo. Ademais pretende demostrar (fundamentar) que as ciencias (formais e empíricas) son un coñecemento universal e necesario.

Para realizar este proxecto ou obxectivos fará **unha análise (crítica) da razón** ou, o que é o mesmo, da estrutura do coñecer humano e así saber ata onde podemos coñecer e, ademais, si hai no proceso do coñecemento algo que sirva para fundamentar a posibilidade de obter un coñecemento universal e necesario, é dicir a posibilidade da ciencia.

Explicar o anterior require que previamente nos acheguemos á formación filosófica do filósofo alemán. Na súa formación filosófica Kant **iníciase no racionalismo de Wolff** segundo o cal a temática metafísica reducíase a tres cuestións: a orixe do mundo, a existencia da alma e a existencia de Deus.

Nun primeiro momento, Kant, como racionalista, considera que a nosa razón non ten límites e pode chegar a un coñecemento pleno destas ideas. Mais, pronto, a lectura de Hume lévao a compartir a idea de que non hai coñecemento sen experiencia.

*"Confeso francamente: a lembranza de David Hume foi precisamente o que, hai moitos anos, interrompeu por primeira vez o meu soño dogmático³ e deu as miñas investigacións no campo da filosofía especulativa unha dirección completamente distinta. [...] Asegureime, pois, antes que todo, de se podía xeneralizarse a obxección de Hume, e non tardei en darme conta de que o concepto de ligazón (causa) e de efecto non era nin con moito o único de que se serve o entendemento nas súas ligazóns a priori das cousas, e que de tal modo é así que a metafísica enteira depende de nocións deste xénero. Tratei de asegurarme do seu número, e cando o conseguín, partindo dun principio único, pasei á dedución destas nocións, cando entón asegureime que estas non son a experiencia, como temera Hume, senón que proviñan do entendemento puro". (Prefacio, *Prolegómenos a toda metafísica futura que haya de poder presentarse como ciencia*, 1783)*

Agora ben, este achegamento ao empirismo non o fai abandonar por completo o racionalismo, construíndo unha explicación do coñecemento no que empregará elementos que podemos considerar racionalistas con empiristas, é dicir, **fará una síntese das dúas correntes.**

Nesta síntese considera que, **no proceso do coñecemento, o suxeito é o elemento central do coñecemento fronte ao obxecto.** Kant non fai máis que afondar no **xiro subxectivista** que se

³ Referido á crenza cega da capacidade ilimitada da razón e a metafísica racionalista que consideraba que, a razón, sen axuda da experiencia, era quen de achar a verdades incuestionables sobre a substancia de conceptos como o mundo, Deus ou alma. A influencia de Hume non termina aí, senón que a súa crítica da causalidade fará que Kant desenvolva a idea de que non podemos percibir o mundo tal e como é en realidade.

inicia na Filosofía Moderna con Descartes. Si nos fixamos na ciencia está a progresar cun método de creación de hipóteses, é dicir, o científico é un ser activo que non se limita a agardar a que a natureza lle diga como funciona senón que imaxina como funciona e logo pregunta (experimenta) na natureza si a hipótese é válida. Deste xeito pensa que para explicar o coñecemento debemos centrarnos máis no que achega o suxeito que non que provén da experiencia. O suxeito non é un ser pasivo senón que constrúe o obxecto de coñecemento (dálle forma) a partir dos datos da experiencia.

Considera que este novo enfoque para explicar o coñecemento é igual de revolucionario que o de Copérnico en astronomía de aí o nome que se lle dá de xiro copernicano.

Pois ben, para o filósofo alemán o coñecemento é algo construído entre o *coñecemento a priori* (influencia racionalista) que achega o suxeito (activo) máis o *coñecemento a posteriori* (empirismo), que son os datos que proveñen da experiencia.

Para Kant os obxectos **impactan** no suxeito, producindo unha modificación no suxeito (por exemplo, se nos acercamos a un radiador recibiremos calor).

O **coñecemento humano comeza pola sensibilidade** que é unha facultade pasiva que permite recibir, ordenar e unificar os datos que proveñen da experiencia. Esta función da sensibilidade é posible grazas ás **formas a priori da sensibilidade que son as intuicións puras do espazo e o tempo**. Na medida en que son imprescindibles para percibir vai cualificalas de **transcendentais xa que son a condición de posibilidade do coñecemento sensible**. Tamén son a priori, é dicir, non proceden da experiencia, son un coñecemento que achega o suxeito polo que terán un carácter universal. Agora ben, aínda que Kant pode falar de coñecemento, son **formas puras** o que significa que **non achegan coñecemento, non posuímos contidos innatos como pensaba**

Descartes.

A PRIORI

Significado: "lo que precede a la experiencia"
 Concepto antónimo: a posteriori (lo que se obtiene con la experiencia)
 Concepto relacionado: categoría (p. 160)

Igual que los empiristas ingleses (p. 101), también Kant considera que el conocimiento deriva de la experiencia. Pero entonces, ¿por qué sin compartir todos la misma experiencia conseguimos entendernos reciprocamente?

Eso no es posible. Esto es una taza, lo sé desde el nacimiento. El conocimiento se obtiene mediante la experiencia. ¡Eh, bla, bla, bla. Si el errando entendido. Pero entonces, ¿por qué nos entendemos si no compartimos la misma experiencia?

Kant cree que es posible porque las condiciones con arreglo a las cuales tenemos experiencia de algo y lo entendemos son predisposiciones que forman parte de nuestra naturaleza. Lo que se establece previo a la experiencia se llama a priori.

A PRIORI
 El modo en el que tenemos experiencia del mundo y lo comprendemos es común a todos nosotros, como si estuviésemos programados previamente

La capacidad de tener experiencia sensible, común a todo el género humano y a priori, es la sensibilidad, mientras que la facultad cognoscitiva es el entendimiento. Kant considera que el aspecto peculiar de la sensibilidad es enmarcar siempre lo que se percibe en el espacio y el tiempo. En cambio, el entendimiento pone la relación causa-efecto. El ser humano, según Kant, va siempre en busca de las causas de lo que le acontece.

1. SENSIBILIDAD
 El ser humano enmarca siempre las cosas en el tiempo y en el espacio.

Ahora la taza no existe. La taza no está aquí. Ahora la taza existe. La taza está aquí. Antes la taza existía. La taza está allí.

Según Kant, las cosas se nos presentan en el tiempo y en el espacio, pero estas no son reales, existen solo como formas en las que nosotros organizamos nuestras percepciones.

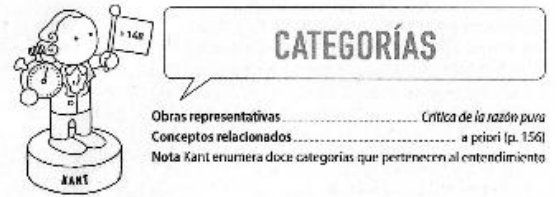
2. ENTENDIMIENTO
 Kant considera que los modos en los que conocemos las cosas se agrupan en doce categorías. Este ejemplo se refiere a la relación causa-efecto.

Si del cielo cayese una palanquilla de metal... Nosotros en cambio miráramos hacia lo alto para entender por qué ha caído. Este modo de pensar es común a todos los seres humanos.

... es probable que el perro ladrese.

Pois ben a sensibilidade permite a formación do **FENÓMENO** é dicir a representación moldeada e ordenada polas intuicións do espazo e o tempo a partir dos datos inconexos da experiencia. **Coa sensibilidade o ser humano percibe, mais percibir non coñecer, é preciso comprender o percibido formando xuízos** (exemplo: eu represento (fenómeno) un can mais logo pode dicir que O can é un mamífero, isto é un exemplo de xuízo) **Esta función dos xuízos é realizada polo entendemento que é unha facultade activa que formula xuízos. Esta función é posible grazas as formas a priori do entendemento denominadas categorías e conceptos puros.** Estas son as que posibilitan a formulación de xuízos polo que son *trascendentais*, condición de posibilidade do coñecemento, **e tamén a priori ao ser un coñecemento anterior á experiencia e puras, baleiras de contido empírico.** Isto quere dicir que por si soas as categorías non achegan coñecemento, non hai contidos innatos na nosa mente, polo que **é preciso que se enchan dos datos da experiencia para chegar coñecemento.**

Comprobamos aquí a síntese entre racionalismo e empirismo: a necesidade do coñecemento a priori e o a posteriori.

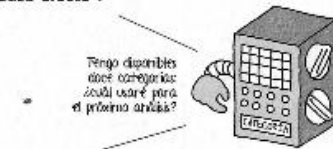

Observemos el proceso que nos lleva a afirmar que un objeto es una taza. En primer lugar, la **sensibilidad** (p. 157) enmarca el objeto percibido en el espacio y el tiempo. A continuación, las categorías del entendimiento (p. 157) nos permiten percibir de forma consciente el objeto.

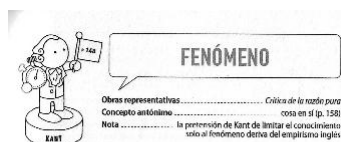
EL PROCESO QUE NOS LLEVA A DECIR QUE UN OBJETO ES UNA TAZA

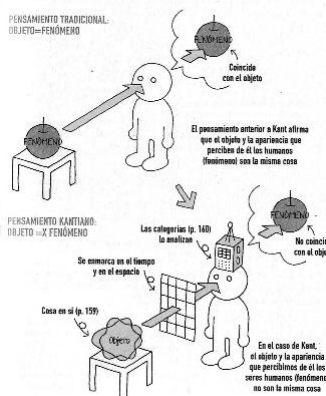
Kant afirma que existen doce categorías innatas en los seres humanos: una de ellas es el modo de pensar la relación denominada "causa-efecto".

Kant denomina "razón" a este sistema de principios (uso teórico de la razón, p. 167). Afirma que es innato en los seres humanos (a priori, p. 156).

Kant llama fenómeno a la forma de un objeto una vez ha sido encuadrada en el tiempo y el espacio y después de que las categorías (p. 160) la han analizado.

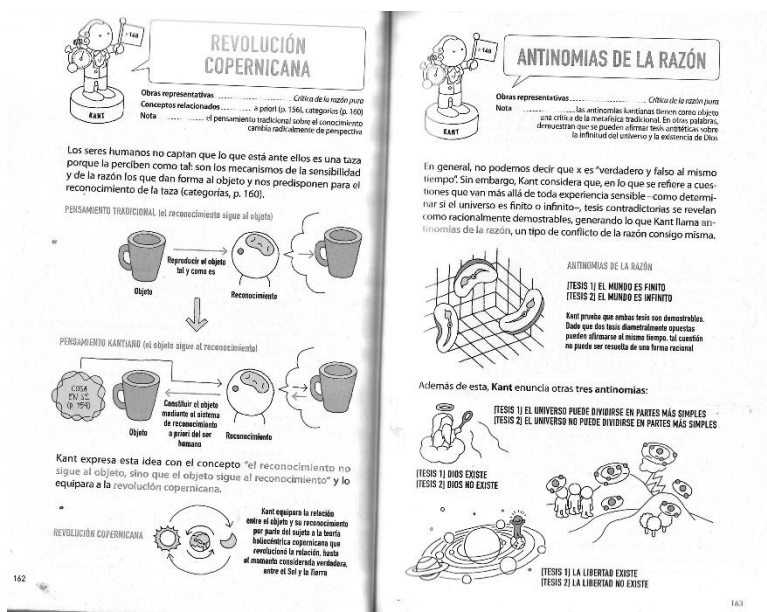
Clase de juicio	Ejemplo	Categoría
I. Cantidad		
1. Universales	Todos los humanos son curiosos	1. Unidad
2. Particulares	Algunas noches no hay luna	2. Pluralidad
3. Singulares	El Iter es el mayor tokamak	3. Totalidad
II. Cualidad		
1. Afirmativos	El CO ₂ ha aumentado en 2018	1. Realidad
2. Negativos	Los electrones no son bosones	2. Negación
3. Infinitos	Dios es no-substancial	3. Limitación
III. Relación		
1. Categóricos	Algunos hombres vencen al VIH	1. Substancia y accidentes
2. Hipotéticos	Si llueve habrá buena cosecha	2. Causalidad y dependencia
3. Disyuntivos	Los seres vivos pueden ser autótrofos o heterótrofos	3. Acción recíproca agente-paciente
IV. Modalidad		
1. Problemáticos	El cáncer puede ser vírico	1. Posibilidad-imposibilidad
2. Asertóricos	El crecimiento es una amenaza	2. Existencia-inexistencia
3. Apodícticos	La masa siempre se conserva	3. Necesidad-contingencia

Analiza os tipos de xuízos para deducir deles as categorías existentes que serán 12: negación,

realidade, causalidade, substancia e accidentes, unidade...**Estas categorías deben empregarse dentro do ámbito da experiencia ese é o único uso lexítimo cando se aplican ao ámbito do fenoménico e non ao nouménico⁴ (ao que está máis aló da experiencia) que sería un uso illexítimo.**

No anterior coincide con Hume (non hai coñecemento sen experiencia), mais no que non coincidirá será na destrución do principio de causalidade como unha lei universal e necesaria, na conclusión de que a ciencia é un coñecemento probable nin tampouco no seu escepticismo. Para Kant o feito de que teñamos unhas formas comúns para o coñecemento permite a existencia dun coñecemento universal e necesario tanto nas matemáticas (o espazo e o tempo) como nas ciencias empíricas (as categorías). As formas a priori do suxeito, por ser a priori, permiten a obtención dun coñecemento universal e fiable e así non caer no escepticismo de Hume. Críticalle ao filósofo inglés que confundiu un caso particular onde se aplica o principio de causalidade coa lei xeral da causalidade. Polo feito de que as condicións empíricas varíen a causa dun efecto non invalida o principio xeral xa que ese novo efecto terá unha nova causa que descubriremos coa categoría de causa e que terá un carácter universal e necesario sempre que se aplique ao ámbito da experiencia.

Agora ben, a razón pola súa natureza tende a alcanzar sínteses máis amplas de coñecemento (exemplo: sintetizar na idea de ser vivo a dos animais e plantas) e isto é positivo mentres se manteña nos límites da experiencia, pero a razón pola súa natureza sobrepasa este límite máis aló da experiencia e quere acceder ao ámbito do nouménico. Isto é o que fai a metafísica: presentar as discusións sobre Deus, Alma e Mundo como se fosen científicas. Kant pretende denunciar o que denomina a *ilusión trascendental da metafísica* de presentar os seus contidos como científicos. A conclusión é clara: a metafísica como ciencia non é posible. A nosa razón como dicían os empiristas é limitada e non pode coñecelo todo.

⁴ O nouménico é tamén chamado a *cousa en sí*.

Chegados a este punto debemos preguntarnos si é preciso abandonar as disertacións da metafísica: Kant contesta que non. Entón, cal será a súa **función?: función regulativa** provocando que o coñecemento avance que non se deteña nunca. A razón pola súa natureza pretende chegar ás sínteses máis amplas e unificar todos os nosos coñecementos nas ideas de Alma; Mundo e Deus. Son os ideais antigos de alcanzar coñecemento supremo, ao igual que pensaba Platón coa Idea de Ben, ou Tomás de Aquino coa visión beatífica de Deus. Deus alma mundo funcionan como o horizonte, como o ideal inalcanzable que permite acadar cotas máis elevadas de coñecemento.

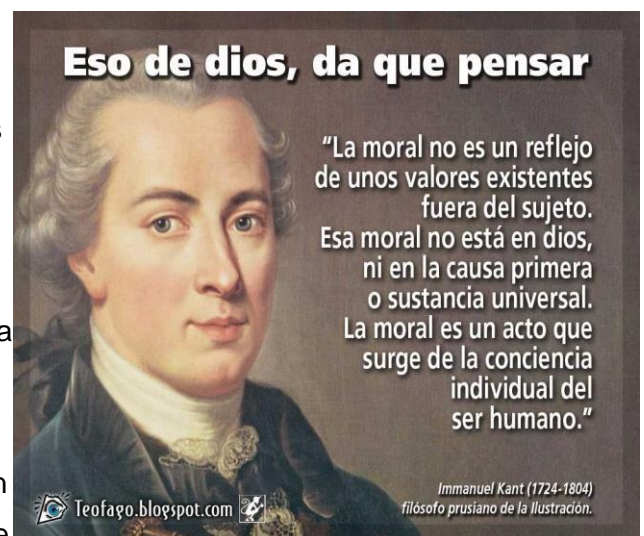
Para o filósofo alemán a razón no seu uso teórico está limitada ao ámbito da experiencia, pero a razón no seu uso práctico pode chegar a acceder ao ámbito do nouménico: veremos como explica isto na ética.

Posteriormente será Nietzsche un implacable defensor do relativismo e do escepticismo negando toda posibilidade de coñecemento universal radicalizando o seu escepticismo ata o punto de dicir que o discurso racional presenta unha realidade inexistente e falsa. Por este motivo propondrá outras formas de achegarse á realidade como a manifestación artística.

Como vemos Kant continúa coa liña de parte da filosofía occidental de **loita contra o escepticismo** tal e como fixeron antes filósofos como Platón en Grecia e Descartes en Francia.

3.3. A ética formal en Kant: o imperativo categórico.

A preocupación principal de Kant, coincidente con moitos filósofos anteriores, como pensador ilustrado é o ser humano: a pescuda da felicidade e da liberdade humanas só pode conseguirse mediante a acción. Pero a acción humana non está guiada pola **Razón Teórica**, pois esta só se encarga do Ser, é dicir, do estudio do mundo empírico, e **formula xuízos**. A acción humana está guiada pola **Razón Práctica** (razón no seu uso práctico, pola vontade), encargada do deber - ser e **formuladora de imperativos**, mandatos que nos obrigan, que condicionan o noso obrar. A razón será a única instancia que nos pode

indicar como deben ser os nosos actos, é dicir, cales son as normas encargadas de guiar a nosa acción. Toda a teoría ética kantiana será exposta nas súas obras *Crítica da Razón Práctica* e *Fundamentación da Metafísica das costumes*. **O sistema ético exposto nestas obras representa unha revolución na filosofía e na ética ao proponden un modelo ético de carácter formal ou procedimental.**

Ata Kant todos os sistemas éticos poden ser caracterizados de materiais sendo o primeiro en propor un sistema distinto coñecido como formal. ¿Que é un sistema ético formal? Para contestar a esta pregunta é necesario comparalo coas características do sistema ético material.

Éticas materiais

As **éticas materiais**, denomínanse así porque posúen materia, é dicir, **contido**, son empíricas. Propoñen unha norma concreta a seguir e un fin que se acadará coa adecuación dos nosos actos a esas normas.

Ademais son éticas **hipotéticas e heterónomas**. Son heterónomas porque a razón ou vontade está determinada a obrar por algo externo a ela, é dicir, a razón non é libre, está coartada por causas externas (ex: relixión, cultura...). Son hipotéticas porque os preceptos destes sistemas non se aceptan ou cumpren por si mesmos, porque sexan valiosos por si mesmos senón que son medios para conseguir un fin. As normas destes sistemas éticos cúmprense na medida en que son o camiño para acadar ese obxectivo final. Baixo estas condicións a razón non actuaría libremente polo que non se cumpriría a condición básica da moralidade que é a liberdade.

Kant cree que unha ética destas características nunca podería ser universal, xa que os seus preceptos son empíricos e polo tanto particulares e son heterónomas e tamén, polo tanto tamén por isto son particulares. Ademais só unha razón práctica que non se deixe determinar por axentes externos poderá construír valores morais universais procedentes dunha vontade libre e autónoma.

Éticas formais

Segundo Kant, para construír un sistema ético universal debemos, igual que na teoría do coñecemento, non debemos atender ao contido senón á Forma. A ética formal non nos di que debemos facer, que normas debemos seguir, que fin perseguimos, senón que só nos informa da Forma que deben ter todos os nosos actos, como deben ser, non cales deben ser. Só así poderá construírse unha ética universal xa que a forma virá dada pola razón práctica (vontade universal), común a todos os seres humanos e non por cuestións particulares como a relixión e os costumes. **Para determinar cal debe ser a forma dos nosos datos é necesario examinar os xuízos ou máis ben normas ou imperativos éticos e comprobar que é o que teñen en común todos eles.** O filósofo alemán comproba que cando dicimos por exemplo expresións como “non mates”, “non roubes”, “se solidario”... o que realmente estamos a querer dicir é “non **debes** matar”, “**debes** ser solidario” etc. desta análise saca a conclusión de que todas as normas éticas teñen en común o **deber**. A partir de aquí distingue tres tipos de **accións que son as contrarias ao deber** (claramente inmorais), as accións realizadas **conforme ao deber** (p. ex. realizar algo bo para conseguir un fin) tampouco serán as moralmente boas e por último as accións realizadas **por deber** que son as únicas que se poden considerar moralmente boas xa que son realizadas por puro respecto ás normas e non para conseguir un fin. **Obrar por deber consiste en actuar de acordo coa lei, en obedecer a lei que ditamina a razón humana. A boa vontade é o único que Kant considera moralmente bo.** Por vontade entende a capacidade humana de actuar por principios polo que viría a coincidir coa razón pura práctica. Esta capacidade de actuara por principios, por deber, polo querer á lei e non polo fins ou intereses perseguidos é o que a fai boa.

O imperativo categórico

Os seres humanos obran seguindo máximas que son os principios subxectivos (do suxeito) polos que nos guiamos nos momentos concretos, estas máximas poden estar de acordo coa lei moral ou non. A lei é un principio obxectivo na medida en que está ditaminada pola razón humana. Agora ben se o ser humano fora exclusivamente un ser racional obraría sempre determinado pola súa razón, máis ademais da racionalidade temos unha parte irracional que son os desexos, impulsos e tendencias da nosa natureza e que poden inclinar a nosa acción cara a realización de tendencias egoístas. Isto **faí que a nosa razón presente a lei moral como un imperativo, como un mandato que obriga á vontade a obrar conforme á razón**. Distingue dous tipos de imperativos:

- **Imperativos Hipotéticos:** propios das éticas materiais xa que son mandatos que se realizan para conseguir algún fin polo que non poden ser universais xa que o fin provén da experiencia.
- **Imperativos categóricos :** aqueles que mandan unha acción como boa en si mesma sen necesidade de referila a ningún fin. Son os característicos da ética formal e son os únicos imperativos da moralidade para Kant. Como non teñen contido son os únicos que poden ser universais e as máximas polas que guiamos as nosas accións deben corresponderse coa universalidade desta lei xeral. O noso autor propón algúns exemplos de Imperativos :
 - “Obra de tal xeito que queira que a túa máxima se converta en lei universal”.
 - “Obra de tal xeito que uses á humanidade, tanto na túa persoa como na persoa de calquera outro, sempre coma un fin e nunca como un medio”.

Como podemos comprobar os imperativos (lei moral) teñen un carácter formal e universal, son a lei racional que nos orienta cara o que denomina o **Ben supremo** que sería a **felicidade**. Este Ben supremo poderase conseguir levando unha vida virtuosa. A virtude conséguese cando a vontade concorda coa lei moral, é dicir, cando actuamos de acordo ao que ditamina á razón. Pero por experiencia comprobamos que a virtude non trae consigo a felicidade e incluso moitas veces é ao revés. Por iso Kant afirma que aquel individuo que sexa virtuoso é digno (merecedor) da felicidade, máis é algo que non se conseguirá nesta vida polo que é necesario **postular a liberdade como condición da moralidade xa que só un ser libre pode ser moral, a inmortalidade da alma como posibilidade doutra existencia onde se poda dar a unión de virtude e felicidade e por último a existencia de Deus como o ser que posibilita esa unión**, é dicir, que os individuos que foran merecedores da felicidade podan ser partícipes dela, podan acadar o Ben Supremo. **Liberdade, Deus e Alma son os postulados da razón Práctica**. Alá onde a razón teórica non chegaba xa que non podía obter un coñecemento científico, teórico, especulativo destes temas pode chegar a Razón Práctica máis só como postulados.

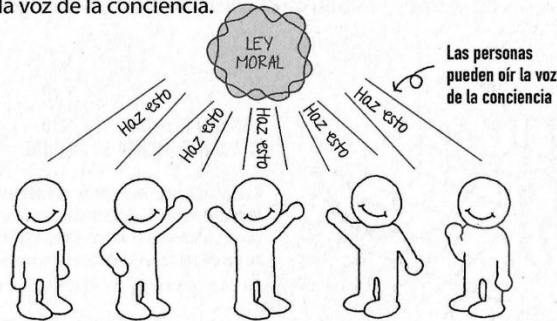
Toda a filosofía kantiana e especialmente a ética ten como obxectivo salvagardar o respecto á dignidade humana, que só será posible coa realización da liberdade e igualdade humanas.

LEY MORAL

Obras representativas *Crítica de la razón práctica*
 Conceptos asociados imperativo categórico (p. 165)
 Nota según Kant, antes que las consecuencias de una acción, lo que importa son las intenciones que la originan

Kant mantiene que, igual que en el mundo de la naturaleza existe una relación causa-efecto (principio causa-efecto), en el mundo de los hombres existe una ley moral que debe cumplirse. Las personas, en efecto, poseen una razón innata capaz de reconocer como morales ciertas acciones. La ley moral nos dice: "Debes hacer esto" mediante la voz de la conciencia.

La ley moral incluye acciones respecto de las cuales todos podemos convenir y no se aplica solo a uno mismo. Según Kant el concepto de moral es universal.

Además, Kant mantiene que actuar de acuerdo con la moral no debe ser un medio, sino un fin: tratar bien a los demás para obtener algún beneficio carece de valor moral, porque de este modo la moral se convierte en un medio para conseguir un fin particular.

IMPERATIVO CATEGÓRICO

Significado la obligación de actuar de acuerdo a la ley universal de la razón
 Obras representativas *Crítica de la razón práctica*
 Concepto antónimo imperativo hipotético
 Concepto asociado ley moral (p. 164)

Kant afirma que la ley moral (p. 164) no debe entenderse como un medio para conseguir un fin, sino que debe ser el fin mismo.

LA LEY MORAL NO PRESCRIBE ACCIONES PARA OBTENER ALGUNA OTRA COSA, SINO QUE EXPRESA EL IMPERATIVO CATEGÓRICO DE UN MODO QUE PUEDA TENER VALIDEZ UNIVERSAL.

En otras palabras, la moral debería hacernos decir que "se hará algo", no que "se hará algo porque se quiere otra cosa". No existe un motivo para cumplir una acción moral. El mandato incondicionado de "actuar conforme a la ley de la razón" se llama imperativo categórico.

4. Repercusión do pensamento de Kant

Do pensamento kantiano derivou, en primeiro termo, o idealismo alemán do século XIX, cuxos principais representantes, Fichte, Schelling e Hegel, construíron grandes sistemas filosóficos cos cales pretendían explicar toda realidade, superando así a proposta crítica de Kant. Para os idealistas non hai cousa en si xa que todo é Idea, pensamento.

Durante o século XX, a influencia de Kant detéctase nos neokantismos, que trataron de sintetizar o pensamento de Kant coa ciencia contemporánea. A influencia do neokantismo deixárase sentir, pola súa banda, no raciovitalismo de Ortega e Gasset, quen critica a razón pura de Kant, pola súa abstracción, tratando de ligala á vida, e no realismo crítico de Nicolai Hartmann.

Outros autores influídos por Kant son: Max Scheler, que critica a ética formal kantiana, opoñéndolle unha ética material dos valores, Heidegger e Sartre, que propoñerá unha ética formal da liberdade, inspirada en Kant, pero radicalmente atea.

Finalmente, habería que mencionar a Wittgenstein (S.XX), que substituíu o problema kantiano dos límites da razón por unha análise dos límites da linguaxe, a través do cal se expresa o noso coñecemento. Chegará a firmar que os límites do noso mundo son os límites da nosa linguaxe. Na época actual, Jurgen Habermas, mediante a súa teoría da acción comunicativa, ofrece unha versión consensualista e dialóxica da ética kantiana. Continúa coa idea de que existen condicións de posibilidade para a consecución de normas e valores de carácter universal. Unha destas condicións é a linguaxe humana que permite o diálogo e con el chegar a acordos con carácter universal.

